

כגפן פוריה

עלון להפצת תורה ויהדות

פרשת וַיִּגָּשׁ

יציאת השבת:

17:22

ירושלים: 17:23

ה' טבת תשע"ה
הפטרה: ויהי דבר ה' אלי
יציאת השבת ר"ת 17:41
תענית עשרה כטבת כיום המישי
גיליון 319

כניסת השבת:

16:10

ירושלים: 16:07

עוד יוסף חי

הרב עמוס שושן - רב ישובי רכס פוריה

המקרא מספר בצורה דרמטית על ההודעה ליעקב כי בנו האהוב יוסף - חי, אך תגובת יעקב לכאורה אינה כמו שציפינו: "ויגידו לו לאמור: עוד יוסף חי וכי הוא מושל בכל ארץ מצרים. ויפג לבו, כי לא האמין להם". יעקב כל כך חיכה לרגע הזה, והנה סוף סוף הוא מגיע: יוסף חי! אך הכתוב מעיד: זיפג לבו, כי לא האמין להם.

בדרך כלל אדם שנעדר קרובו נאחו בכל שביב של תקווה, כל דסקית שבורה מוכיחה לו כאילו הוא חי, כל שרוך, כל רמז. והנה בניו של יעקב מספרים לו באופן מפורש: עוד יוסף חי, ויעקב לא מאמין להם, מדוע? ליעקב היתה תמיד תקווה שיוסף חי, וכך רמז בדבריו (מג, יד): "ואל שדי יתן לכם רחמים לפני האיש ושלח לכם את אחיכם אחר ואת בנימין". וברש"י: "את אחיכם - זה שמעון. אחר - רוח הקודש נזרקה בו, לרבות יוסף". ואולם כאשר נודע ליעקב כי יוסף חי במצרים וכי הוא מושל בכל ארץ מצרים, הוא מסרב להאמין!?

יעקב רצה את בנו יוסף חי, אבל לא בכל מחיר. אם הוא חי בארץ מצרים, הארץ שנקראת "ערוות הארץ", ארץ של פריצות וטומאה, יתכן וחס ושלום נגרר יוסף אחר 'מעשי מצרים הרעים', האם יוסף כזה רוצה יעקב לראות? כל שכן אם יוסף שליט במצרים, זה אומר שהוא מעורה היטב בחיי החברה המצרית, ובודאי נוהג כמותם בכל. ליוסף כזה יעקב לא מוכן ואולי אפילו העדיף אילו לא היה חי, האם ליוסף המצרי הוא מחכה!?

רק לאחר שמספרים לו את כל דברי יוסף, ולאחר שהוא רואה את העגלות ששלח יוסף - ותחי רוח יעקב! וכך מפורש בכתוב: "וידברו אליו את כל דברי יוסף אשר דבר אליהם. וירא את העגלות (שהיו עסוקים יעקב ויוסף בפרשת עגלה ערופה בזמן פרידתן) אשר שלח יוסף לשאת אותו ותחי רוח יעקב אביהם". אם יוסף נשאר נאמן לרוח ישראל סבא, ודאי אז השמחה היא אמתית ושלמה.

בהוצאת מכון "שערי תורה": פוריה-נוה עובד ד.ג. גליל תחתון 15210

שערי תורה וחסד ע"ר * כולל אברכים * שיעורי תורה * פרסומים תורניים * גמ"ח עזרה לנוקמים *
הדפסה: דפוס כנרת. עריכה: צ. שורוק. היה שותף. להעברת תרומות: בנק המזרחי סניף טבריא מספר חשבון: 123459

צום עשרה בטבת והמאורעות אותם הוא מסמל

צום עשרה בטבת, הוא אחד מארבעה ימים בשנה, המציינים לנו תקופות קשות בהיסטוריה היהודית. שלושת הימים האחרים הנם: תשעה באב – יום חורבנם של בית ראשון ובית שני. יז' בתמוז – היום בו פרצו טיטוס ולגיונות הרומאים את חומות ירושלים. ג' בתשרי – יום המציון את הירצחו של גדליה בן אחיקם, המושל היהודי ביהודה, מטעם מלכות בבל.

עשרה בטבת, מציון את תחילת המצור שהטיל נבוכדנצר, מלך בבל על ירושלים ואת תחילתו של הקרב, שבסופו נחרבו ירושלים ובית המקדש ועם ישראל הוגלה לבבל למשך שבעים שנה. אנו מוצאים תיעוד לעשרה בטבת, כבר בדבריו של הנביא יחזקאל, שהוגלה לבבל, כחלק מקבוצת הגולים הראשונה שנשלחה לשם בידי נבוכדנצר, אחד עשר שנים לפני חורבן בית המקדש עצמו.

בשל חומרתו של צום זה, נוהגים לקיימו גם כאשר הוא חל בערב שבת (יום שישי), לעומת שאר ימי הצום, שמועדיהם משתנים או נדחים בהתאם לשבת.

תרגום השבעים

מלבד האירועים שהזכרנו, התרחשו אירועים קשים נוספים בסמוך ליום עשרה בטבת. בשמונה בטבת, כינס המלך המצרי פתולמי, שבעים חכמים יהודים ואילץ אותם בעל כרחם, לתרגם את התנ"ך לשפה היוונית. על אף שהתלמוד מספר לנו על נס שאירע במהלכו של התרגום – כל שבעים החכמים, שישבו בתאים

תרגום התנ"ך ליוונית, יצר מעין "הכשר" לשפה זו והשפיע רבות על החברה היהודית.

נפרדים, תרגמו את התנ"ך בצורה זהה לחלוטין – ראו החכמים, בני התקופה, את התרגום באור שלילי ביותר. התלמוד מצייין כי כאשר יצא תרגום זה לאור, "כיסתה חשיכה את העולם".

תרגומו של התנ"ך ליוונית, סייע ליהודים "ההלניסטים" לקדם את תוכניתם, לקרב את תרבות יוון לחיי היהודים ולנסות לשלב את ערכי יוון ואת אורח החיים היווני ביהדות. תרגום התנ"ך ליוונית, יצר מעין "הכשר" לשפה זו והשפיע רבות על החברה היהודית, כשהוא תורם להתבוללות ולהתקרבות "חלקה" ומהירה יותר לתרבות היוונית.

פטירתו של עזרא הסופר

בתשעה בטבת נפטר עזרא הסופר. חכם זה, היה ענק שבענקים, כאשר התלמוד אף משווה אותו למשה רבנו! אילולא ניתנה התורה למשה, היא היתה מועברת לבני ישראל דרך עזרא. תחת שרביטו והשראתו של עזרא הסופר, הונהגה "שיבת ציון" מגלות בבל ובסיועו של נחמיה – נבנה הבית השני, אם כי בגרסה צנועה יותר מזו של מקדש שלמה המפואר.

עזרא היה זה שחידש את בריתנו של משה רבנו, בין ישראל לאלוקים והוא זה שעצר את תופעת נשואי התערובת, שפשתה בקרב העולים לירושלים. הוא חיזק את שמירת השבת מבית ומחוץ ובנה מערך לימודי והסברתי להעמקת הידע ולפיתוח התורה שבעל פה, שניתנה למשה בסיני.

עזרא הסופר, שהיה אדם ללא רבב, רחום וחנון, בעל מעוף, ידע רב וכריזמה סוחפת, הוא היה שליח ה', שבזכותו שרדו היהדות והעם היהודי עד היום. משום כך, אין כל פלא, שאנו מציינים את יום פטירתו כיום אבל. ואולם, מכיוון שאין הגיון בקיום שלושה ימי צום רצופים, וכמו כן לא ניתן לעמוד בשלושה ימי צום כאלו, אוחדו מועדי השמונה והתשעה בטבת, ליום צום אחד - עשרה בטבת.

איחוד מועדי אבלות

"כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה ליששון ולשמחה ולמועדים טובים והאמת והשלום אהבו" (זכריה, ח, ט).

יום הקדיש
הכללי ויום
השואה
היהודי

חכמי ישראל, שלא היו מעוניינים למלא את לוח השנה בימי אבל, גלו בצירוף ימי זיכרון ימי צום זה לזה. לכן

מציין תשעה באב גם את יום הזיכרון לחורבן קהילות שו"ם (שפיירא, וורמייא ומגנצא שבגרמניה, היום שפיר, וורמס ומיינץ), במסעי הצלב לפני כאלף שנים, על אף שקהילות אלו נחרבו בחודש אחר.

מדיניות זו, של איחוד ימי זיכרון, הייתה מקובלת בעולם היהודי עד לשואה, שהשתוותה בגודלה, לכל מה שקדם לה בהיסטוריה היהודית בגולה.

על אף כל זאת, גם לשואה הוקצה יום הזיכרון דווקא לעשרה בטבת, מתוך התחשבות בחלקים גדולים באוכלוסייה הישראלית.

יהי רצון ובעזרת ה' נסיף רק ימי שמחה ללוח השנה שלנו.

א. תקנו הנביאים והחכמים שלאחר החורבן לצום בעשרה בטבת, מפני שבאותו יום בא נבוכדנאצר מלך בבל עם חילותיו לצור על ירושלים, וממזור זה התחילה הפורענות שנסתיימה בחורבן בית המקדש הראשון וגלות השכינה. ומאז שהוקם בית המקדש השני בטל הצום, אבל כשחזר ונחרב חזרה תקנת הצום לקדמותה. ואף שבימי הבית השני החל המצור בתאריך אחר, מכל מקום עיקר הצומות נתקנו על החורבן הראשון, שמכמה בחינות הוא חמור יותר, ועליו אנו צמים. וכיוון שכבר נקבע צום בעשרה בטבת, נצטרפו לעניינו של הצום עוד שני מאורעות מצערים שחלו סמוך לאותו יום: מיתת עזרא הסופר בט' טבת, ותרגום התורה ליוונית בח' טבת.

ב. השוטה בטעות בצום: מי שטעה ושתה ביום צום, חייב להמשיך לצום, שכן ימים אלו נקבעו לצום על הצרות שאירעו לנו בהם. ואף שבאכילתו או שתייתו שכר את הצום, וכבר לא יאמר בתפילתו "עננו", מכל מקום איסור אכילה ושתייה ממשיך לחול עליו. ומי שעשה עבירה אחת אין לו היתר לעשות עבירות נוספות (ש"ע תקס"א, א). ואין צורך להתענות ביום אחר תמורת הצום ששבר, מפני שחיוב הצום הוא דווקא באותו יום שבו תקנו חכמים לצום.

ג. חולים פטורים מהצום: כשתקנו הנביאים והחכמים את הצומות תיקנום לאנשים בריאים, אבל על החולים לא גזרו לצום. ובזה שונה דין יום הכיפורים מדין שאר הצומות. שבוים הכיפורים גם החולים חייבים לצום, מפני שהוא מן התורה, ורק כשהמחלה קשה עד שהצום עלול לגרום לסיכון הנפש אין לצום, שפיקוח נפש דוחה את מצוות התורה. אבל בשאר הצומות שתקנו חכמים חולים פטורים, ואינם צריכים לאכול ולשתות לשיעורים, אלא יאכלו וישתו כדרךם, אבל לא יעגו עצמם במאכלי מותרות.

ד. מעוברות ומניקות: פטורות מהצומות הקלים (שנמשכים ביום בלבד). והטעם לכך, מפני שמעיקר הדין הנביאים תקנו לצום בצומות הללו רק בשעה שיש על ישראל גזרות קשות, ואילו כיום אנו נוהגים לצום בכל הצומות גם כשאין עלינו גזרות קשות, מפני שכך נהגו וקיבלו כל ישראל לצום בהם עד שיבנה בית המקדש במהרה בימינו. אולם כבר מתחילה נהגו שהמעוברות והמיניקות אינן צמות בהן, מפני שהצום קשה להן יותר מלשאר הבריאים.

ה. קטנים שלא הגיעו למצוות: פטורים מן הצומות שתקנו חכמים, וגם אין מצווה לחנכם לצום. רק ביום הכיפורים, שהצום מהתורה, יש מצווה לחנכם להתרגל לצום בתחילה מספר שעות ואחר כך צום מלא. ובשאר הצומות אין מצווה לחנכם, אבל נוהגים להאכיל אותם מאכלים פשוטים כדי לחנכם להתאבל עם הציבור (מ"ב תקן, ה). ואם הילדים הגדולים והבריאים רוצים להתענות עד הצהריים, מנהג יפה בידם, אבל לא יתענו כל היום (רמ"ע מפאנו קיא, כף החיים תקנ"ד, כג).

וכל המתאבל על ירושלים יזכה לראות בבנינה במהרה בימינו אמן.

למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0577788483

עלון זה מוקדש:

לרפואת: אברהם ולאה ציטרון הי"ד. היה יצחק שושן הי"ד. שרה בת שמחה הי"ד. יצחק אילוז הי"ד. מרים יהודה הי"ד. ציפורה ויהושע לוי הי"ד. ביבה אלימלך הי"ד. ישי הלוי הי"ד. אורי חיים רווח הי"ד. עזר בן עושה הי"ד. תיקוה בת עזיהו הי"ד. אלגרה בת ג'אן הי"ד. מול בת ענולה הי"ד. פנחס זרחי הי"ד. הראל בן אביגיל הי"ד. אילנה בת סליחה הי"ד. ישי ורחל לוי הי"ד. חנה בת זוהרה הי"ד. להחרות נעדרי צה"ל ושבויו ובהם: גיא חבר, חוץ ארז, זכריה באומל, יהודה כץ, צבי פלדמן, יהונתן פולארד הי"ד. לעילוי נשמת הנערים: אייל יפוח הי"ד, גיל-עד שעאר הי"ד, נפתלי יעקב פרנקל הי"ד. ולעיני ארון שאול הי"ד וחללי מבצע צוק איתן. לעילוי נשמת: הרב מרדכי אליהו זצ"ל. רבי מסעוד מלול זצ"ל. הרב שלמה עזריה ז"ל. רבי יעקב שושן ז"ל. יונה יונה ז"ל. ברכה ספן ז"ל. נרדן נחם ז"ל. נסים כהן ז"ל. ספר מנחם ז"ל. נרידה שמעון בת חיות ז"ל. מנחה לוי ז"ל. אסתר בת תרא ז"ל. אסתר חדד ז"ל. דנה יצחק ז"ל. דנה פנתוך ז"ל. הרב אברהם עוקרמן זצ"ל. מרדכי ומשה בני לאה מורחזי ז"ל. אליהו בת פריחה ז"ל. תורצה יצחק ז"ל. ישראל אברהם נתן בן מלכה ז"ל. אסתר בת זוהרה ז"ל. אסתר וענבר נחם ז"ל. ישראל בן שושנה ז"ל. יצחק בן מול מורחזי ז"ל. רובי בן שלום צעדי ז"ל. מרים וענוני ז"ל. עזיהו עמנוס ז"ל. יצחק ועמרים אטיאס ז"ל. נסים בן חנה ז"ל. שמעון אבוטבול ז"ל. יצחק ולאה אסטרטרו ז"ל. רות יעקב ז"ל. חיה רחל לוי ז"ל. אליהו טייטו ז"ל. נעמיה בת מגודה ז"ל. שמחה אילוז ז"ל. ראובן אלון בן נסיה ז"ל. סוליקה שושן ז"ל. לאוזה מרד ז"ל. זוהרה בת חנה ז"ל. עליה כהן ז"ל. ר' חיים אוחננה ז"ל. אהרן יוקן ז"ל. אורי ארון מועלם ז"ל. ישראל בן גמרה ז"ל. חד וחגיבי ז"ל. חד נחסברג ז"ל. עמנוס דמרי ז"ל. רבי חד הכהן זצ"ל. עושה דהן ז"ל. יסף הכהן ז"ל. ולעיני הנספים בשואה ובהם: אלכסנדר שנדר, שושנה רוזה, רפאל פריצן, וציפיליה צילה לבית משפחת ציטרון הי"ד.

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה